

no obravnavo. Pri tem moramo paziti zlasti na to, da s svojim delom ne bomo omalovaževali konkurence, saj bi to lahko negativno vplivalo na nas same.

Kar precej strank svoje nezadovoljstvo prevali na prejšnjega dobavitelja, za nas pa so se odločile, ker da smo boljši. V takem primeru ne smemo udariti po konkurenci, saj se je stranka za nas lahko odločila zaradi večje izbire ali morda zaradi boljše embalaže in podobno. Nikakor pa poglavitni razlog za prihod stranke k nam ne bi smela biti cena (prenizka?). Zato je še toliko pomembneje, da spoznamo nekaj vrst strank, predvsem pa, kako naj z njimi ravnamo.

Jezne stranke

To so stranke, ki rade povzdigujejo svoj glas, delijo očitke brez milosti, ugovarjajo, vpijejo, iz muhe naredijo slona in na vsak način HOČEJO SPOPAD.

Takim strankam ne dovolimo, da izbruhne spor, če je treba, se jim opravičimo, toda nikoli NE prosjčimo niti kot opravičilo ne znižujemo cene. Svojo resnico vedno branimo z argumenti, sicer pa čim prej končamo pogovor ...

Vzvišene stranke

To so stranke, ki o sebi mislijo, da so najpomembnejše in da vedno vedo vse! So pretirano samovšečne in se imajo zaradi svojega naziva ali družbenega položaja za zelo pomembne. Velikokrat so neolikane in cinične. Skratka, običajna pravila zanje ne veljajo!

Če dobimo takšno stranko, ji je vredno nameniti vso našo pozornost, kajti to je DOBRA STRANKA! Pri njej cena ni vprašanje. Dostojanstveno ji predstavimo našo ponudbo, predvsem pa se NE ustrašimo njenega ustraševanja. Začutiti mora, da nekaj znamo in da se je pravilno odločila, ko je izbrala nas! Nikakor pa se z njo ne smemo enačiti, saj bi to zanjo pomenilo zaničevanje!

Klepetave stranke

Stranke, ki rade klepetajo, so po navadi od vseh strank najbolj občutljive. Hočejo vas v celoti, veliko govorijo, pri tem pa pogosto menjavajo teme pogovora.

Pri takih strankah moramo biti zelo strpni in sami voditi pogovor, pri tem pa razmišljati, kako jo pripeljati do želenega cilja. Pri tem moramo biti vljudni in dajati videz, da nas pogovor zanima. S takimi strankami moramo biti tudi zelo obzirni.

Izbirčne stranke

Če dobimo takšno stranko, nas zaradi svojih nerealnih želja po navadi najbolj utruje. Veliko kritizira, ne kaže pa nikakršne želje po poslušanju. Toda kolikor več sliši, toliko bolj zaplete zadevo, zato lahko zelo hitro postane nezaupljiva. Po navadi se pritožuje nad stvarmi, ki z našo ponudbo nimajo nikakršne zveze.

Pri taki stranki je najpomembneje, da ohranimo TREZNO GLAVO! Ne prehitavamo njene odločitve, ker bo zelo hitro postala nezaupljiva. Ne pustimo se navedlati, zlasti pa ne popuščajmo pri ceni in ne odstopajmo od svojega stališča. Na koncu se nam bo to vedno izplačalo.

Nikakor ne moremo pričakovati, da bodo stranke do nas vedno razumne ali da bodo vedno soglašale z našimi navedbami in trditvami, zato pa moramo biti sami vedno pozitivni, pripravljeni pozorno poslušati, strokovno odgovarjati na njihova vprašanja in jih od časa do časa tudi pohvaliti. Pri tem pa jih moramo vedno gledati v oči, saj one v nas vidijo naše podjetje, našo organiziranost in urejenost, in to ne glede na našo velikost!

Iz nekaj zgornjih primerov je razvidno, kako zelo se razlikujemo med seboj, predvsem pa kako ravnamo ob posameznih primerih, da dosežemo naš cilj. Ta pa je: doseči **NAJBOLJŠO CENO** za **NAŠ** izdelek. Če bi se vsi čebelarji (le z nekaj izjemami) vsaj malo potrudili, bi kaj hitro dosegli, da bi cene naših pridelkov in izdelkov **na domu NE zaostajale** za tistimi v trgovinah, saj smo se učili, da je najbolj kakovosten tisti med, ki je pridelan po "Smernicah dobrih higienskih navad v čebelarstvu" ob točenju – torej na domu! Mar ne?

Javorji – Gorski javor

Robert Brus, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire

Med pomembne medovite drevesne vrste pri nas spadajo tudi JAVORJI, saj so številne njihove vrste za čebele ne samo vir nektarja in cvetnega prahu, ampak

tudi mane. Rod javor (*Acer* L.), odvisno od taksonomske obravnave, vsebuje 150–200 vrst, razširjenih na zmernih območjih severne poloble. Izvira iz

Vzhodne Azije, kjer je vrstna pestrost še dandanes izjemna, rod je razmeroma bogat tudi v Severni Ameriki, v Evropi pa je vrstna pestrost zaradi uničujočega vpliva zadnjih ledenih dob manjša. V Sloveniji obstaja 6 avtohtonih vrst. Najbolj znani in splošno razširjeni so gorski ali beli javor (*Acer pseudo-platanus* L.), ostrolistni javor (*Acer platanoides* L.) in poljski javor ali maklen (*Acer campestre* L.), nekoliko manj pogosta sta trokrpi javor (*Acer monspessulanum* L.) in topokrpi javor (*Acer obtusatum* W. et K. ex Willd.), tatarski javor (*Acer tataricum* L.) pa v Sloveniji v naravi že skoraj sto let ni bil potrjen. V seriji prispevkov bomo nekoliko podrobneje predstavili prvih pet navedenih vrst.

Gorski javor (*Acer pseudoplatanus* L.) je do 40 m visoko in do 2 m debelo listopadno drevo s pravilno razvito krošnjo in ravnim, močnim deblom. S skorje starejših dreves se značilno luščijo ploščate krpe lubja, tako da ta postane svetlo lisasta. Poganki so zelenkastorjavi, goli in posuti s svetlejšimi plutnimi bradavicami, t. i. lenticelami, brsti so olivno zeleni, razmeroma veliki, širokojajčasti in kratko zašiljeni, končni brst je večji od stranskih. Navzkrižno nameščeni listi so dlanasto krpati, 8–16 cm dolgi in do 20 cm široki, od 5 listnih krp pa sta spodnji dve manjši. Krpe so široko jajčaste in grobo našagane, zareze med njimi pa so ostre.

Gorski javor je večinoma enodomna vrsta, kar pomeni, da ima dvospolne cvetove, pogosto pa je rastlina lahko poligamna, torej ima poleg dvospolnih tudi enospolne moške in ženske cvetove. Oprašuje se s pomočjo žuželk. Odvisno od nadmorske višine in lokalnega podnebja cveti maja ali junija po olistanju, torej potem, ko so listi že razviti. Cvetovi so združeni v 6–12 cm dolga, zelena, viseča grozdasta sočvetja. Posamezni cvetovi so dvospolni, včasih enospolni, zvezdasti, imajo po 5 časnih in 5 venčnih listov, moški imajo 8 dolgih prašnikov in okrnjen pestič, ženski pa dobro razvit pestič z nadraslo plodnico iz dveh plodnih listov in kratke, okrnjene prašnike.

Roditi začne med 20 in 30 letom starosti. V nižjih legah obilno rodi skoraj vsako leto, v višjih legah pa rodi na 2–3 leta. Plod, imenovan pokovec ali samara, je sestavljen iz dveh krilatih delnih plodičev, ki oklepata kot, nekoliko manjši od 90°. Krilce je dolgo približno 3 cm in mrežasto žilnato.

Za dobro rast potrebuje gorski javor najboljša rastišča na svežih, globokih, rahlih, humoznih in odcednih tleh na apnenčasti podlagi. Pogost je na t. i. aceretalnih rastiščih na vlažnih pobočjih, v vrtačah in ob jarkih s počasi tekočo, vendar ne zastajajočo vodo. Slabo prenaša plitva apnenčasta ali težka in mokra glinasto-ilojnata tla. Ustreza mu svež, hladen in vlažen gorski zrak, sušo in vročino prenaša slabše. Sončna

pripeka povzroča vnetje skorje, sneg, žled in veter pa ga redkeje poškodujejo. V mladosti lahko raste precej zasenčen, pozneje potrebuje vse več svetlobe, zato velja za polsvetloljubno vrsto. V nižjih legah ima raje hladne in vlažne osojne lege, v višinah pa bolj suhe in tople prisojne lege. Dobro prenaša nizko temperaturo, vendar mu zlasti v mladosti škodujejo hude zime, ki mu lahko povzročijo mrazne razpoke, in pozne slane. Zato se izogiba vrtač, v katerih se nabira hladen zrak. Slabše prenaša mestno okolje.

Gorski javor je najbolj razširjen v Alpah in na Karpatih, pa tudi v Srednji, Južni in Vzhodni Evropi. Na zahodu raste še v Pirenejih in na severu Španije, samoniklo pa ne uspeva v Veliki Britaniji in Skandinaviji. Na vzhodu je razširjen do Poljske in Ukrajine, na jugu ga najdemo še na Siciliji.

Avtohtono je razširjen po vsej Sloveniji. V Alpah raste približno do nadmorske višine 1700 m, v Sloveniji ga ponekod najdemo še na gozdni meji. Z 2,4 % deležem v skupni lesni zalogi je naša 7. najpogostejša drevesna vrsta. V gozdu se največkrat pojavlja posamezno ali kvečjemu v manjših skupinah, nikoli ni osrednji graditelj sestojev. Pogosto raste v bukovih in mešanih jelovo-bukovih gozdovih gorskega pasu, skupaj z velikim jesenom, gorskim brestom, bukvijo in jelko pa gradi združbo plemenitih listavcev.

Med javorji ima najboljši les prav gorski javor. Les je srednje težek, srednje trd in se lepo obdeluje. Ker je na prostem slabo obstojen, ga uporabljajo predvsem za izdelovanje notranje opreme. Cenijo ga rezbarji in kolarji, uporabljajo ga za izdelovanje drobnih predmetov, igrač in ročajev za orodje. Je pogost kuhinjski les, primeren za mize, deščice, kahalnice in valjarje. Včasih ima javorjev les zaradi različnih zunanjih vplivov posebno teksturo, zaradi česar je še posebej dragocen. Taki tipi javorjevega lesa so javor ikraš, ptičji javor in javor rebraš, ki ga tradicionalno uporabljajo za izdelovanje dna pri violinah. Vse tri tipe lahko, sicer redko, najdemo tudi v naših gozdovih. Listi skoraj vseh vrst javorjev so odlična živinska krma. Zaradi lepih, jeseni rumeno obarvanih listov in zaradi zanimive skorje ga pogosto sadijo kot okrasno drevo.

Kot medovita rastlina je gorski javor lahko pomemben vir nektarja, cvetnega prahu in mane. Skupen donos, ki ga največkrat navajajo za gorski javor, je do 200 kg/ha/leto. Posamezen cvet lahko po podatkih iz različnih virov, ki jih povzemajo Crane in sod. (1984), skupaj proizvede od 4,87 do 5,92 mg nektarja, pri čemer je izločanje pri ženskih cvetovih nekoliko obilnejše. En sam cvet lahko na dan izloči od 0,41 do celo 1,16 mg nektarja. Koncentracija sladkorja v nektarju je srednja, najpogosteje ugotovljene vrednosti so od 35 % do 47 %. Izločanje nektarja traja dva do tri tedne, to pa

List in socvetje gorskega javorja

Plodovi (Foto: Robert Brus)

Navzkrižno namešeni brsti

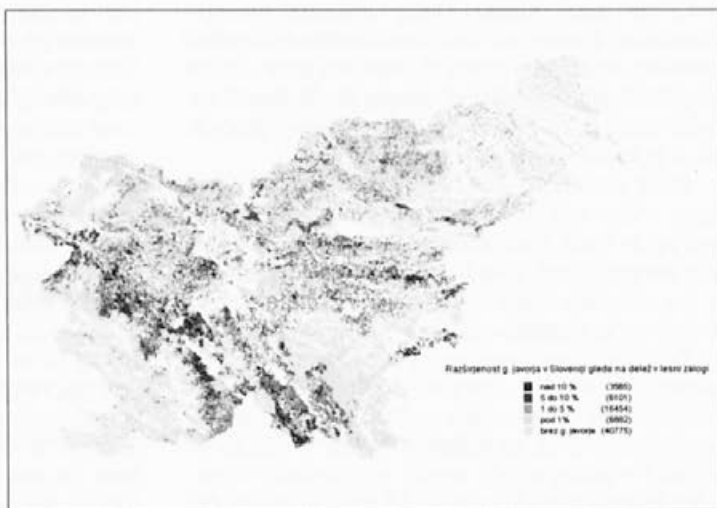
je za javorje razmeroma dolgo. Gorski javor kot vir nektarja največkrat obravnavajo kot srednje pomembno vrsto. Cvetni prah je zelenkasto rumen, pri gorskem javorju je njegova proizvodnja ocenjena na srednjo do nizko. Ena od analiz je pokazala, da vsak cvet proizvede povprečno 23.500 pelodnih zrn.

Pomemben del medenja gorskega javorja je tudi mana; tako se javorji pri nas uvrščajo med najpomembnejše vrste za manino pašo. Mana nastaja že med cvetenjem in se navadno nadaljuje tudi potem, ko cvetenje preneha. Proizvajalci mane so lahko različne sesajoče žuželke.

Crane in sod. (1984) kot najpogostejši navajajo vrsti *Periphyllus aceris* L. in *Periphyllus testudinaceus* Fernie (syn. *Periphyllus villosus* Hartig) iz družine Chaitophoridae, vrsto *P. villosus* Hartig navajata tudi Jurc in Mikulič (2001). Obe sesata listne peclje in cvetove. Med proizvajalce mane na gorskem javorju (najdemo pa jo tudi na drugih vrstah) lahko uvrstimo tudi vrsto *Parthenolecanium corni* (Bouché) iz družine Coccidae (Jurc, Mikulič, 2001). Med je zelenkaste barve (verjetno zaradi vsebnosti mane), njegov okus navadno ne navduši, a se s staranjem izboljšuje, aroma pa je neizrazita.

Odraslo drevo v jesenskih barvah
(Foto: Robert Brus)

Razširjenost gorskega javorja v Sloveniji (vir: Podatki o gozdnih fondih Zavoda za gozdove Slovenije, 2001, karto pripravil A. Ficko)

Najpomembnejša uporabljena literatura:

- Brus, R., 2004. Drevesne vrste na Slovenskem. Mladinska knjiga, Ljubljana, 399 s.
- Brus, R., 2005. Dendrologija za gozdarje. Univerzitetni učbenik, BF, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, 408 s.
- Crane, E., Walker, P., Day, R., 1984. Directory of important world honey sources. International Bee Research Association, London, 384 s.
- <http://idrninfo.idrc.ca/archive/corpdocs/061504/> (dostop 10. 10. 2006)
- Fitschen, J., 1994. Gehlflora. Quelle & Meyer Verlag, Heidelberg, Wiesbaden.
- Jurc, M., Mikulič, V., 2001. Gozdno medenje in medeče lesnate rastline v gozdovih Slovenije. Gozdarski vestnik, 59, 1, s. 18–27.
- Kotar, M., Brus, R., 1999. Naše drevesne vrste. Slovenska matica, Ljubljana, 320 s.
- Rollof, A., Birtels, A., 1996. Gehlze. Band I., Eugen Ulmer Verlag, Stuttgart, 694 s.
- Šivic, F., 1992. Pomen gozda za čebelarstvo. Bogastvo iz gozda. BF, Oddelek za gozdarstvo, s. 52–57.

(Nadaljevanje prihodnjic)

KANADSKA ZLATA ROZGA*(Solidago canadensis L.)* - družina košarnic (*Asteraceae*)

Domovina – Njena domovina je Severna Amerika. Raste na jasnih ob potokih, na bregovih rek in ob naseljih, ponekod se je zelo razširila. V Zahodni, Srednji in Vzhodni Evropi je nasajena od 19. stoletja in se še vedno širi.

Opis – Večletna zelena rastlina, visoka 50 do 150 cm. Stebla zelena, na zgornjem delu štrleče dlakava. Listi sedeči, ozko suličasti, celorobi ali ostro nažagani. Cvetovi drobni, zlato rumeni, zbrani v koških, dolgih 3 do 5 mm, v piramidnem latistem socvetju, enostransko razporejeni proti vrhu. Cveti od julija do sredine septembra.

Razmnoževanje – Razmnožuje se s semeni in vegetativno. S svojimi koreninami se zelo hitro razširja in se je v zadnjih letih razširila po številnih krajih v Sloveniji.

Medovitost – Zelo dobra pri *Solidago canadensis* L., srednja pri *Solidago virgaurea* L. Kanadska zlata rozga je

dobra medovita rastlina, na kateri žuželke nabirajo nektar in cvetni prah. Na približno 1 m visokih trdih steblih se razvije lep metlast cvet, ki ga čebele zelo rade obiskujejo. Ker cveti dolgo in včasih celo v jeseni, je pomembna za čebeljo pašo.

Zanimivosti – V vrtovih rastejo njene sorodnice, različne okrasne sorte, ki jih prav tako obiskujejo čebele. V zadnjih letih so naši čebelarji pripomogli k njeni razširitvi. Obstaja več vrst: poleg kanadske zlate rozge še navadna zlata rozga (*Solidago virgaurea* L.), s. orjaška zlata rozga - *Solidago serotina* L. (Sin. *Solidago gigantea*). Vse so kot okrasne rastline prinesene iz prvotne domovine Severne Amerike. Podivjana lahko postane nadležen plevel. V ZDA iz odbranih rastlin orjaške zlate rozge pridobivajo kavčuk, saj ga rastlina vsebuje 6 do 8 odstotkov.

Kanadska zlata rozga ali vrbnjak, *Solidago canadensis* L.Orjaška zlata rozga - *Solidago serotina* L. (Sin. *Solidago gigantea* L.)